Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 97 (10.480). Львів, середа 6. травня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.

Конто почт. щад. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло" Львів.

Гол. Редактор приймає від 1—2 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 лл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунія 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

В наслідок рішення польського сойму з 18. грудня 1924 р., що дало послух поліцейським доносам, розпічнеться у Рівному на Волині в 8 год. зранку судова розправа проти українських послів: Павла Васильчука, Сергія Козицького і Максима Чучмая. Ще тиждень тому подали деякі варшавські газети вістку, що розправа відложена на необмежений час. В звязку з одночасним розісланням урядових оповісток обвинуваченим послам і свідкам на 6-го ц. м., згадані інформації польської преси мають явно тенденційний характер, з метою збаламутити публичну опінію й відвернути увагу українського громадянства. Розправа мала відбутися у Кремінці або Луцьку, де є до розпорядження великі салі; визначення розправи в маленькій салі в Рівному має теж проречисту мету.

Всіх свідків обвинувачення кільканадесять, а оборони коло 200. Суд розіслав оповістки тільки свідкам, що були саме на вічу 26. серпня 1923 р. в Почаєві. Решту свідків дозволив суд обвинуваченим спровадити за добровільним порозумінням зі свідками. Посли покликали на свідків ряд визначних українських діячів: всіх українських послів і сенаторів, Гр. Гладкого з Луцька, б. пос. В. Козлоєвича, Миколайчуків з Рівенщини, Гороховича і Камінського з Дубенщини, Н. Кчбалюка з Кремянеччини, Василя Грисюка зі Спаса, Гр. Новосада з Покрівки, В. Гуля, Максима Собчука з Сельця, Якова Домського з Лещан, Теодора Иосенка і Михайла Попка з Убродович, Пилипа Кандибу зі Стульна на Холмщині — зі Львова Ірену Макухівну, редактора Михайла Матчака, Осипа Навроцького і багато инших, всіх на доказ, що церкви православні зачинені, українських шкіл не дозволяється відчиняти, що тюрми заповнені українськими вязнями, що польські кольоністи відбирають варстат праці автохтонному українському населенню і що нарід вгинається під податками. Одночасно свідки оборони покликані на доказ, що згори був плян спровокувати названих послів на почаївському вічу до незаконних виступів та що провокація не вдалася і що багато інкримінованих послам висловів є злобною видумкою.

Крім того на ствердження факту, що критика політики правительства членами парляменту ніде в державах з парляментарним устроєм не вважається провиною проти права, посол Павло Васильчук покликав ряд видатнійших парляментаріїв українських і західно-европейських. Між иншими був. президента української репрезентації у віденському парляменті проф. Юліяна Романчука, д-ра Сидора Голубовича, митрополита Андрія Шептицького, бувш. радника австрійського двору Олекс. Барвінського, був. посла і австрійського міністра здоровля проф. д-ра Горбачевського; парляментаріїв французьких: теперішнього премієра Франції Пенлеве, Леона Блюма, М. Кашена, Мальві, мін. фінанс. Кайо, англійських: Льойд Джорджа, Гендерсона, Мек-Донельда, Кенворт та инш.; німецьких: графа Берншторфа, соціялістичного посла Венде, д-ра Калята та ин.; чеських: д-ра Крамаржа, Нечаса, д-ра Ф. Соукупа, д-ра Мисліведа та инш.

До оборони всіх обвинувачених послів П. Васильчука, С. Козицького, М. Чучмая зголосилося 10 найвидатнійших українських адвокатів зі Львова: д-р Лев Ганкевич, д-р Дмитро Левицький, д-р Макс Левицький, д-р Михайло Волошин, д-р М. Глушкевич, д-р Давидяк, д-р Марітчак, д-р Шевчук, д-р Гвоздецький і надр. Добрянський. Крім названих боронитимуть обвинувачених адв. з Рівного сенатор О. Карпінський, адв. з Луцька, пос. С. Підгірський і адв. з Береста Василь Конницький. (Стверджуючи цілком природне велике зацікавлення процесом з боку української палестри, важко стриматися від уваги, яка мимохіть насувається при перегляді списку адвокатів, що особисто вийдуть на розправу: у цьому списку немає ані одного члена радикальної партії, дарма, що в самій управі радикальної партії кілька адвокатів та що всі три обвинувачені посли належать до групи „Селянського Союзу", яка кооперує з галицькою радикальною партією...)

На розправу прийдуть кореспонденти найповажніших европейських газет та співробітник одної північно-американської пресової агенції. „Діло" висилає теж спеціяльного кореспондента, так, що наші читачі матимуть докладний образ із перебігу цієї історичної розправи.

І. К-н.

Red. czas. „Dilo" we Lwowie. Pr. 321/25. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny orzekł na wniosek Prokuratury przy tymże Sądzie, jako Trybunał Prasowy we Lwowie, że treść artykułu, umieszczonego w czasopiśmie „Dilo" Nr. 93 (10.476) z dnia 30.IV. 1925. w artykułach pod tytułem 1) „Bud'mo poslidownia" między słowami: a) po ciłomu kraju a: Z usich okołyć, b) zmina frontuu a: Stanisław Grabski, c) ukrainśkoi szkoły a: w kożdomu, 2) na stronicy 3-ciej w drugiej kolumnie w połowie jej, a) tytuł artykułu znajdujący się nad napisem „Komentar do pożeżi w Chorostkowi", b) między słowami 237 budynkiw a: Dywaje mene szczo zawiera znamiona z § 65 b) u. k. pod 1., 1) c) występku z § 300 ustawy karnej pod 1) a) i b) oraz z art. V. ustawy z 17.XII. 1862 Dzpp. Nr. 8. 1863 pod 2) a) i b) uznał dokonaną w dniu 29 kwietnia 1925 roku konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowego. Zarazem wydał nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17. grudnia 1863 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 i zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. p. Lwów dnia 1. maja 1925 r.

Hawel.

На чий млин вода?

(Ще про ординаріятську цензуру.)

Коли уважно прочитати новопроголошений „закон львівського митрополичого ординаріяту про попереджаючу цензуру книг" та основно розважити всякі можливі його наслідки в практиці, муситься прийти до переконання, що це є вода на млин ворогів нашої гр.-кат. церкви й ворогів нашого українського народу.

Не знаємо напевно, який був привід до видання цього закона (occasio legis) ані яка є його мета (ratio legis), — про це можна лише догадуватися, — одначе нема ніякого сумніву, що цей закон не може вийти на добро гр.-кат. церкви, ані не може піддержати впливу гр.-кат. духовенства, ані скріпити поваги його єрархії; навпаки, практичні наслідки цього закону можуть бути дуже шкідливі для нашої церковної і національної справи.

Якщо святоюрські кодифікатори мали на меті успішну боротьбу з протирелігійною і протицерковною літературою й публіцистикою, то їх цензуральний закон являється зовсім недоцільним, бо супроти світських людей він має виключно лише моральну санкцію; він буде обовязувати лише тих світських авторів і видавців, які йому добровільно підчиняться. Значить, цей закон ні трохи не спинить ані навіть не зменшить продукції книг, творів і статтей протирелігійного або протицерковного змісту, бо їх автори і видавці будуть вповні ігнорувати ординаріятську превентивну цензуру. За те ординаріятські цензори будуть спинювати й утруднювати письменницьку й видавничу діяльність тих людей, які признають авторитет церкви і церковної єрархії, бо лише такі люде будуть підчинюватися їх цензурі; значить — ординаріятські цензори будуть припинювати і зменшувати продукцію книг, творів і статтей писаних якраз в релігійнім, християнськім, католицькім дусі.

Сильнійше, ніж світських людей, превентивна ординаріятська цензура досягне священиків, бо на священиків цензуральний ординаріятський закон має не лише моральну санкцію, тай і моральна залежність священиків від своїх церковних властей багато більша. Розуміється і між духовенством цензорські практики найприкріще відібються на ідейних, рухливих, роботящих одиницях — на тих одиницях, яких діяльність приносить найбільше користи для церкви і нації, а за те на них саме стягає переслідування з боку „сильних міра сего". Але й загал духовенства прикро відчує появу цензурального закона, бо в світлі цього закона всі священики являться людьми підозрілими, яких діяльність треба для обережности піддавати „попереджаючій" цензурі. Вони не можуть видавати творів не лише релігійного, але і світського змісту, не можуть писати до часописів не тільки про справи церковні, але й про справи народні, не лише про болячки свого стану, але й про рух освітній, кооперативний чи якийнебудь инший, — якщо не одержать перед друком „placet" своєї влади. Одним словом вони є наклеймлені своїми церковними начальниками як люде підозрілі, непевні і несвоєвільні, яких невідступно мають пильнувати і няньчити ординаріятські цензори.

Досі тільки наші вороги urbi et orbi проголошували, що наші священики є агітаторами, „борителями", „вархолами", „гайдамаками" і т. и., — тепер те саме проголошує і утверджує своїм „авторитетом" церковна влада.

Цензуральний закон львівського митрополичого ординаріяту з одного боку є випливом анахронічної середньовічини, а з другого наслідком конкордату польського уряду з римською курією. Провідні ідеї мін. Ст. Грабского, автора конкордатної умови, вселилися в наших єрархів і заставили їх видати „закон", на який не здобулась би навіть крайно реакційно-поліційна держава. Коли зважити, що конкордат підчинює наше духовенство світській владі, робить його всеціло залежним від адміністративних органів, перетворює його у виконавців чужосторонніх забаганок; коли зважити, що конкордат робить духовенство фактично мертвим чинником в громадянському житті, то стане ясним, що цензуральний закон львівського ординаріяту є лише другою стороною і то гіршою стороною одної і тієї самої медалі. Та конкордат ще не увійшов в життя, але „закон про попереджаючу цензуру книг" вже став правосильний з днем 1. травня пр. І коли — зовсім природно — нам важко чогось доброго сподіватися від наших противників, то в якому світлі зявляються перед нами кроки й поступки гр. кат. церковної єрархії?

Удар за ударом паде на гр. кат. церковну організацію, як національну організацію одної частини українського народу. Целібат — конкордат — цензура. В першу чергу виступлено хитро зі справою целібату. Та тут можна було ще дошукуватись якоїсь ідеї у гр. кат. єрархів, а страху у римських можновладців. Без сумніву в целібаті є якась ідея, тільки для нас непідхожа, головно в теперішньому часі. Має свою ідею й Рим, що намагається знищити право женитьби гр. кат. духовенства, бо в латинській церкві все нагальнійше зявляються домагання знесення целібату. Жонате гр. кат. духовенство є — мовляв — „лихим прикладом" для латинського духовенства. Якщо Рим годиться на здійснювання права женитьби для гр. кат. духовенства, то чому він противиться привернению такогож права для латинського духовенства?

Але яка провідна ідея міститься в цензуральному законі львівського митроп. ординаріяту? Ідея Грабского, Смульского, Прушиньского, Борженцкого; ідея прокураторів, цензорів і поліцаїв.

Гр. кат. церковна організація розкладається, унія в занепаді, гр. кат. церква на краю пропасти та в небезпеці ліквідації в користь польського латинства й польського православя, в користь пресвитеріянізму, штундизму і т. и., а наші єрархи, що готові йти на муки за справу целібату, рятують церкву тим, що по рукам і ногам вяжуть підчинене собі духовенство.

Український священик серед війни, яка зі всіх боків ведеться проти українсько-католицької церкви, є вповні обеззброєний, розоружений і то — на жаль — своєю єрархією. Замісць подумати й перевести націоналізацію церкви, зробити її живою, чинною, організуючою, воюючою, церковна влада всіми силами бореться за анахронічний консерватизм, за пасивну ролю духовенства. Отже не вільно нікому видавати св. Письма в народній мові без попередньої цензури, не вільно нікому видавати релігійних творів, не вільно видавати праць, в яких порушується питання етики і моралі. А що самі церковні достойники ставляться до видання таких творів наскрізь безучасно, безчинно, то таких видань взагалі не буде, бож ніхто не буде роками чекати на вислід ординаріятської цензури. Та переклади св. Письма, псальми, молитовники і такі инші книжки вже видають пресвитеріяне. Серед широких мас працюють пресвитеріянські місіонарі; в Станиславові й Коломиї істнують уже українські пресвитеріянські громади, відправляються богослуження в живій літературній мові, а гр. кат. єрархи продумують над тим, яким способом звязати руки й заткати уста підчиненому собі духовенству.

Перед кількома днями відбувся у Львові зїзд німецьких євангелицьких пасторів, на якому євангелицький пастор з Коломиї (з кольонії Багінсберг) повідомив, що до нього звернулася українська пресвитеріянська громада в Коломиї за дозволом відправляти богослуження в євангелицькій церкві. Пастор дав вимиваючу відповідь, лякаючись, щоби польська влада не добачувала в тому нарушення „польських державних інтересів". Тому звернувся зі запитом в тій справі до коломийського старости й одержав відповідь, що це якраз є по лінії польських інтересів, „bo przecież w Polsce jest konstytucja, wolność i tolerancja religijna. Polskie władze widziałby to chętnie dla utrzymania spokoju religijnego".

Чи треба ще яких небудь коментарів? Чи треба взагалі виразнійше говорити, в чию користь спутується духовенство і накладається на нього цензуральний примус? Над иншими справами, звязаними з цензуральними звіханнями, що є тільки одним звеном в ланцюху ліквідації українсько-католицької церковної організації, нехай застановляться шан. читачі. А всі, що дорожать тією церковною організацією — як організацією значної вітки нашої нації, нехай задумаються, чи допомогти нашим єрархам, Римові і польській владі в ліквідації унії, чи боротися за її вдержання до кращих часів? Х. В.

Вол. Дорошенко. 3)

Новини Шевченкознавства.

II.

Львів теж пошанував сьогорічну річницю Шевченка. Я маю на думці число III—IV. „Старої України" в цілости присвячене „Памяти Кобзаря України". Відкриває його цікава стаття П. Зайцева „Наш довг перед Шевченком". Згадавши на вступі про те, що досі, не зважаючи, що минуло вже 64 літ від смерти Шевченка, у нас так безмірно мало зроблено для належного пізнання його життя й творчости, автор подає проєкт заснування в Києві окремого центрального „Дому-Музею Шевченка", — інституції, котра малаб збирати все, що так чи інакше відноситься до Кобзаря, й тим улекшувати студії над ним. З приводу цього проєкту варто піднести, що плян такого Шевченківського Дому в Києві вже обмірковувано. 29. IV. 1924 р. колєгія Нар. Комісаріяту Освіти постановила зорганізувати при 1-му Державному Музею (тепер Всеукраїнський Історичний Музей ім. Т. Шевченка) Шевченківський Відділ. До цього відділу малося стягнути всі Ševčenkiana з Чернигівського та Катеринославського Музею. Але через місцевий „патріотизм" Шевченківські збірки зі згаданих Музеїв і досі ще не передані до Київського. Лише Золотоніський Музей передав свої Ševčenkiana. В згаданому Київському Музею вже тепер є поважний Шевченківський відділ, але очевидно згодом він повинен відділитися в окремий самостійний „Дім" з окремим будинком, тощо.

По статті д. Зайцева йде інформативна замітка редактора „Ст. України" Ів. Кревецького про „Памятки по Т. Шевченкові у Львові", де вичислено автографи, рисунки й инші памятки, які знаходяться у Львові в наших інституціях (Наук. Тов-о ім. Ш., Просвіта, Нац. Музей) і в приватних руках. Автор подає між ин. дві знимки з автографів Ш. і один рисунок його зі збірки Наук. Тов-а ім. Ш. До замітки д. Кревецького можнаб додати ще, що ходить глуха чутка, ніби якісь автографи Шевченка (листи до Міцкевича?) мають переховуватися в Ossolineum, але ці автографи чомусь недоступні для студій. Дальше маємо статтю д-ра Ів. Брика про „Памятки по Т. Шевченкові в родині Ускових", а саме 80 образів, 20 фотографій і 1 лист. Ці памятки переховуються у внучки коменданта Новопетровської кріпости, яка хоче їх продати (за 5.000 карб.) Д-р Брик з цієї нагоди оповідає про життя Шевченка у Новопетровському форті й відносини його до родини Ускових. На думку його фотографії — не Шевченкової роботи, а самого Ускова.

Цікаві відомости про „Ілюстрований Кобзар Т. Шевченка з 1844 р." подає д-р К. Студинський. Про цей Кобзар була вже в нашій пресі згадка. Раз писав про нього д-р В. Щурат у „Вперед", я згадував у „Ділі", тож розводитися тут ширше не маю причини. Нагадаю тільки, що серед паперів Костомарова в 1847 р. знайдено переписаний латинкою Кобзар Шевченка з ілюстраціями Башилова й гр. де Бальмена. Цей „Кобзар" лежав аж до великої революції в архіві Департамента Поліції у Петрограді, а вкінці дістався таки торік до Української Академії у Києві. Знимки з ілюстрацій одначе закупило ще в осени 1918 р. Наукове Товариство ім. Шевченка від одного заложника Поляка, який перебував у Казані, де перефотографував образки з рукопису, що дивним дивом заблукав по революції з тайного царського архіву до одного казанського професора. На жаль Наукове Т-во ніяк не спромоглося їх видати. Проф. Студинський докладно оповідає про цю інтересну памятку: її повстання, ілюстраторів і долю.

Позатим маємо недруковані спомини Ол. Кониського про „Двадцяті роковини Шевченка в Києві". Спомини ці надіслав був Кониський до „Правди" ще 1889 р., але до Шевченкового випуску її вони спізнилися й пролежали досі в архіві б. редактора Ол. Барвінського.

Вкінці йдуть „Місцелянеа" й „бібліографія". В першій подано чотири коротші статейки: 1) проф. І. Огієнка: „Вивчення мови Шевченкових творів" — про заходи його коло цього в Києві 1917 р. та Камянці 1919—20 рр. [illegible] Зайцева: „Два вандалізми" — історія двох провізоричних большевицьких памятників Шевченкові у Києві та на могилі; 3) проф. К. Студинського „Два Шевченкові концерти з 1869 р." — у Відні та Львові; 4) Ст. Чарнецького „Назар Стодоля на галицькій сцені" — про виставу п'єси у Львові 1864 р.

Бібліографія складається з двох статтей. В першій під наг. „До історії критичного видання „Кобзаря" Т. Шевченка" подав д. П. Богацький хронольогічний виказ праць, присвячених справі науково-критичного видання творів Шевченка. В другій „Шевченкознавство за останнє десятиліття" (1914—1924) подав автор цих рядків ширший огляд важнійших видань творів Шевченка й писань про нього від 1914 р. аж до останнього часу.

На загал — Шевченківський випуск „Старої України", хоч не містить нічого надзвичайного, нічого есенціонального, справляє симпатичне враження, як гарна й корисна памятка 64-ої річниці смерти великого кобзаря. До речі сказати, випуск цей рясно ілюстрований, передусім знимками з незнаних ілюстрацій до згаданого вище рукописного „Кобзаря": між ин. подано один незнаний портрет Шевченка. Це ще більше підносить його цікавість і вартість.

„На знищення Руси“.

Промова посла Павла Васильчука, виголошена в польському соймі 25. квітня ц. р. при ґенеральній буджетовій дискусії.

Висока Палато! Пусті правительственні лави, пусті фотелі в чужому соймі і навіть на галерії найкраще свідчать про зацікавлення теперішньою буджетовою дискусією. Мається враження, що все є наперед задецидоване.

Розглядаємо другий нормальний буджет в Польщі. Вже минулого року дискусія в буджетовій комісії йшла поверховно, не було ніякої поважної й ґрунтовної дискусії на пленарних засіданнях сойму. Той поспіх вияснювано тоді тим, що треба було полагодити буджет просто для людського ока. В цім році йшло урядові про долярову позичку, йшло про те, щоби теж виявити назовні справність свого режіму, трівкість внутрішньої ситуації Польщі і тому також найшлися причини для поспішного ухвалення буджету. Говорю про те тут, щоби з цієї трибуни запротестувати проти кнеблювання уст опозиційним послам. Мій клюб (*Голос: неприсутній*) був все проти скорочування дискусії, бо в кождій державі парляментарна дискусія над буджетом, як у комісії, так і парляменті дає одиноку поважну і ґрунтовну спромогу дискутувати над всіми ресортами уряду. Тимчасом цієї спромоги ми не мали і в комісії, не маємо її і на пленум сойму. 15—20 хвилин для ґенерального бесідника, правда, є теж часом, можна держатися принціпу, що все можна сказати в одній фразі, але така софістика не є корисна для парляменту. Думаю, що тим панам, що верховодять в теперішньому соймі, що рішають про політику уряду (*Голос: хто то є?*), тим панам не вийде це на здоровля.

Коли йде про суть теперішнього буджету, то він нічим не ріжниться від буджету попереднього року. Є він найяркійшою відбиткою всіх політичних аспірацій сучасної Польщі. Є це

поліційний буджет,

буджет держави, що на своїм прапорі виписала: „Держать і не пущать!“ (*Дзвінок маршалка і замітка: Вільно вам критикувати уряд, але не вільно вам критикувати держави! — Голоси: Слушно! Славно!*) Є це буджет, який слідом буджетів старої царської Росії на своїх сторінках носить клич: „Долой ґрамотних!“ бо збірна сума кредитів на

поліцію і тюремництво

мало чим ріжниться від кредитів на загальне шкільництво. Є це визначно **протиселянський буджет**, різко противний інтересам працюючих мас (*Голос: А школи є лише для селян?*). „Пізнати пана по халявах“ — каже польська приказка. Політику уряду, політику і лад в державі теж пізнається по буджеті, бож ніякої політики не робиться для грошей. Розглядаючи з тієї точки погляду кредити, призначені на підприємства, які можливо могли би піти на селянські інтереси, нпр. на парцеляцію, на кредитову допомогу хліборобству, — і порівнюючи їх з иншими позиціями, прийдемо до пересвідчення, що кредити на покриття господарських інтересів селян і працюючих мас взагалі є просто глумом. Тому не підлягає ніякому сумніву, що не лише з політичних причин, але головно з причин господарських і причин суспільної натури ніякий демократ не міг би взяти відповідальности за цей буджет. Мушу зазначити, що як член буджетової комісії, як представник Українського Клюбу, весь час боровся я, наскільки лише дозволяли на те умовини, за відповідні зміни, змагаючи до направи і піднесення позиції в користь дрібного хліборобства, селянина і робітника. Одначе в тій боротьбі на комісії, а згори те пересуджую — і тут, будемо відокремлені

Буджет, як я вже зазначив мин. року, ставить напряму всієї політики Польщі на невірний шлях, а це тому, що він є занадто напучнявілий, коли йде про господарські можливости держави, і є ворожий у відношенні до власних громадян. Є це буджет визначно

реакційної держави.

І нічого дивного! Тепер Польщею правлять „пани“, як сказав п. голова Рудзіньскі. П. премієр Ґрабскі — консерватист (*Голос на правиці: Страшна реакція!*). Так, розуміється, страшна реакція. Правлять панове обшарники і ті, що держаться їх „сукенки“ (*Пос. Бипка: Обшарники не ходять в „сукенках“*).. то їх камізельки (*веселість*). Є фактом, що в сучасній Польщі всупереч її републиканській вивісці, править ріжної масти шляхта (*Голос: Мабуть ви теж з походження шляхтич!*). Може панове будете ласкаві не перепиняти. (*Голос: Ми вам помагаємо! — Марш. дзвонить*). Згідно зі своїми суспільними тенденціями уряд п. Ґрабского, а радше тепер родини Ґрабских, є під суспільним оглядом різко реакційний. Такою ж є й суспільно-господарська політика теперішнього уряду.

Не маю часу, щоби аналізувати кожну поодиноку ділянку життя (*Голос: Дуже жалкуємо!*). Трудно, колй панове як в аптиці виділюєте час на дискусію, то мусимо мати закнеблювані уста.

Маршалок: Прошу панів, щоби були ласкаві не перепиняти бесідникові, бо через те він мусить відходити від теми, а час обмежений. Того вимагає просто товариський обовязок.

Пос. **Васильчук**: Перш усього справа податків. Є фактом, що сільське населення є перетяжене податками, а тут уряд п. Ґрабского і багато з панів доводить цифрами, порівнуючи з иншими державами, що ще не є так кепсько. Авжеж тим, що сидять на цих лавах, ще не є так кепсько. Та нехай вони пригадають собі хоч би власне життя перед приходом до сойму, головно посли-селяне. А пригадавши собі, вони говорили би зовсім инакше. Є фактом, що в багатьох околицях тепер

панує голод.

І не лише неврожай в Сх. Галичині довів до голоду, але **ціла система, ціла суспільна, господарська і національна політика уряду Ґрабского**. Всі панове промовчуєте цей факт, всі промовчуєте тому, що лякаєтеся крику за границею. Деякі з панів знаєте, яке є положення в Східній Галичині, на Волині, Холмщині, Поліссю і Білоруси. **Багато** селянських родин вже тепер не має бараболі, а є й такі, що збирають лупину з бараболь, мішають з корою і з того печуть коржики та єдино тим живляться. Нема ніяких заробітків, нема збіжа на засів, паші для худоби. І в тім часі одержують все нові і свіжі платничі накази за податок ґрунтовий, огневий і ин. Одночасно шириться страшна грудна пошесть на худобу. Нею обняті цілі села і громади повіту люблинського, грубешівського, холмського, любомильського, володавського і ин. При всіх тих нещастях, при голоді, по селах у господарів забирають ще худобу, заражену грудною недугою. А крім тієї пошести серед худоби, можна — на жаль — найти ще й пошесть серед урядовців, **пошесть хабарництва**, бо разом зі зараженою худобою забирається і здорову. Прошу поглянути, що там діється. Прошу приглянутися і вглянути в розпучливе положення селянина, якому відбирають останню коровину, переховану через зиму з таким великим трудом. Що можуть обходити нас цифри? П. президент міністрів може найти всілякі цифри, його урядовці можуть їх препарувати, на всякий випадок він може їх коментувати на ріжний лад, але життя є життям. А те життя кричить до неба о пімсту. Тверджу, що ніхто з панів не згадав про істнування голоду на українських землях. Уряд мовчить. П. президент. міністрів вчора вислухав лише представника правиці п. Ґломбіньского, а опісля відсунувся, бо занадто є зайнятий державною працею. А сойм, сойм дозволяє на те! Сойм є іграшкою в руках диктатора і його родини.

(Продовження буде.)

ОСТАННІ ВІСТИ.

Київські адвокати зголосили оборону.

Київська ґуберніяльна Колеґія оборонців звернулася до през. карного суду в Рівному з предложенням дати дозвіл київським адвокатам Маренкові, Пуктинському, Ратнерові і Прокопенкові виступити в характері оборонців у розправі українських послів Васильчука, Козицького і Чучмая, яка саме починається в Рівному.

Письмо київської колеґії оборонців наспіло до Рівного телеграфічно за підписом през. Ядолова. Він заявляє, що в польськім посольстві при радянському уряді пороблено заходи для уділення названим оборонцям візи на виїзд до Польщі.

Мін. Ґрабскі й український університет.

Мін. просвіти Ст. Ґрабскі виїхав 4. травня до Львова. В повороті до Варшави Ґрабскі задержиться в Кракові, де конферуватиме з проф. Цолем у справі українського університету.

Дальші залізн. замахи.

В неділю на поспішний поїзд Рівне-Варшава плянували замах при помочі підложення двох великих каменів. Тому, що поїзд спізнився, то вискочив товаровий поїзд. Жертв у людях не було. На шляху Андріїв-Галкухів машиніст задержав поїзд, бо запримітив уложену купу каміння. На шляху Рига-Вільно в околиці Дукшт залізничий дорожник найшов міну перед самим приїздом курієрського поїзду.

4. V. почались у Варшаві наради спец. конференції в причин останніх зал. катастроф із участю всіх през. зал. дирекцій, начальників руху і представників безпеки під проводом мін. зал. Тишки. Радили над скріпленням контрольної служби на зал. шляхах. Завтра дальше радитимуть.

Ґаґська конференція.

Зон унд Монтаґсцтґ“ повідомляє з Вашінґтону, що през. Кулідж предложить великодержавам третю гаську конференцію. На основі її досвідів світової війни піддасться ревізії кілька питань із ділянки права народів.

Присуд у Софії.

4. V. У Софії засуджено на смерть учасників атентату на собор.

Нім. парлямент і катастрофа під Староґардом.

Німецька парл. нар. фракція внесла інтерпеляцію, щоби нім. уряд домагався від Польщі відшкодувань для жертв катастрофи біля Старогарду. Нім. уряд мав би розпочати переговори з польським урядом у справі участи нім. зал. властей у контролі й вдержанню зал. шляху в данцігському коридорі.

Політичні новини.

Болгарська хуртовина.

Новий уряд Цанкова не в силі втихомирити революційних настроїв у державі. У робітничій частині Софії прийшло до крівавої сутички з військом, яке стріляло до робітничого походу, вбивши 5 осіб. У столиці повстала паніка, коли вибухли пожежі; населення гадало, що це селяне йдуть походом на місто. Уряд видав комунікат з повідомленням, що військо має доручення підпалювати доми, де сховались повстанці. Управа селянської партії протестує проти чуток, що вона є у звязку з революційною діяльністю своїх деяких членів за кордоном. Провідники аграрної партії за кордоном, бувші міністри уряду Стамбулійського, добачують головну вину в методах правління Цанкова, який довів населення до розпуки. На провінції, як нпр. під Рущуком, трапляються вже випадки наїзду сіл на міста, де військо мусить брати участь у боях.

Англія і европейська забезпека.

Програмова промова німецького канцлера д-ра Лютера про торговельно-промислові справи мала заохотити англійський уряд до переговорів у справі ґарантійного пакту. Хоча французький уряд волів би цю справу нині відложити, Англія є тої гадки, що саме з огляду на вибір Гінденбурга, Франція повинна, яко мога швидше, подбати за ґарантійний пакт. Тому, що англійський уряд заявйв свою готовість увійти в переговори з Німеччиною, Франція повинна прилучитись до Англії, щоби переконатись, наскільки Німеччина щиро бажає миру.

Відновлення торговельних англьо-радянських взаємин?

Радянський уряд мав дати дозвіл копальням „Лєна“ вести працю під проводом англійських інжинірів. Одночасно з цим фактом виринає в англійських промислових колах проєкт увійти в переговори щодо нафтових копалень на Каспійському морі, де бракує машин та фаховців. Договір у справі нафтових підприємств міг би взяти на увагу передвоєнні довги Росії, перебрані урядом СРСР. супроти Англії, які Англія вважає основою всяких торговельних переговорів.

Громадські вибори у Франції.

Французькі вибори громад та департаментів, яких вислідок повинен бути завтра відомим, мають дуже важне значіння в теперішній мент. У них відограється боротьба назверх внутрішніх політичних справ і тому вони будуть поважним доказом настроїв у краю. Партії приналежні до бувшого національного бльоку хотять за всяку ціну забезпечити собі успіх при цих виборах, яких представники можуть рішати при виборах до сенату. Ці вибори будуть немов би іспитом зрілости нинішнього лівого бльоку, при державній кермі.

„Тиждень української дитини“.

3. V. — 10. V. 1925.

Женевська декларація.

Дня 23. II. 1923 Генеральна Рада Міжнародного Союза допомоги дітям вирішила так звану „женевську деклярацію“. Цю деклярацію приняли всі народи світа. Вона стала основним законом для політики всіх народів в области опіки над дитиною.

В січні 1925 вийшло у Женеві шосте видання книжечки (разом 34.000 примірників), в якій поміщено на окремих сторінках зміст „женевської декляраці“ на 39 мовах світа. І найдете там мову і письмо арабське, вірменське, китайське, грузинське, японське, перське, сіямське, турець-

ко, й усяких инших „екзотичних" народів, найдете там мову і письмо гебрейське й окремо жидівське, а не найдете там ані української мови ані українського письма. Але хоч як воно прикро вражає — то все-таки воно по суті відповідає правді. Бо фактично у нашого загалу нема зрозуміння для суспільного завдання опіки над дітьми і тим питанням мало хто у нас займається. Женевську декларацію приняли й вголосили і її основи вводять в практичне життя такі малі народи як Литовці, Лотиші, Альбанці, Грузини, Фінляндці, Данці, Естонці чи Жиди, а у нас про неї мало хто і чув.

Ось зміст названої декларації: „Женевська декларація".

„Отсею декларацією названою „женевською декларацією" мущини і жінки всіх народностей признають, що людськість є обовязана дати дитині все, що має найкращого, і стверджують, що на них тяжать, без огляду на расу, народність і віру, слідуючі обовязки:

1) Дитині належить дати можність нормального, фізичного і духового розвою.

2) Дитина голодна має бути накормлена; дитина хора — плекана; дитина заблудивша — завернена на добру дорогу: сирота і дитина опущена — взята в опіку і забезпечена.

3) Дитина повинна перед всіми иншими одержати поміч в часі народнього лихоліття.

4) Дитина повинна бути підготовлена заробляти на хліб щоденний, і забезпечена перед всяким визиском.

5) Дитина має бути виховувана в тій вірі, що свої найкращі сили має посвятити службі своїм співбратям".

В коротких словах зібрано найважніші завдання опіки над дітьми.

Львівська філія Українського Краєвого Тов-а охорони дітей і опіки над молодю, уладжуючи тиждень української дитини, пригадує повищу декларацію українському громадянству. А щоби воно могло бодай у дрібній части сповнити свої обовязки супроти „української дитини", хай поспішить з пожертвами.

IV. Міжнародний конгрес Союза допомоги дітям у Відні приняв між иншим таку резолюцію: „Передусім на Україні світова і горожанська війна, погроми, голод, тиф, холера, полишили сумну спадщину, а саме сотки тисяч сиріт і дітей без притулку" — і порішив прийти з поміччю.

І коли чужі нам помагали, то тим більше обовязані робити це свої для своїх:

Жертви можна складати на книжочку тов. Дністер ч. 11.600.

Д-р Евген Сельський.

НОВИНКИ.

— **Сконфісковано** вчорашнє число „Діла" за місць вступної статті „Всіми засобами".

— **Процес т. зв. партизантів у Гродні.** З числа 68 обвинувачених, що ставали перед судом у Гродні, 36 звільнено. 42 особи сиділо на протязі вступного слідства два і три роки. Одного засудили на 5 літ важкої вязниці, 6-ох на чотири роки, решту на один рік. Більшість відсиділа свою кару ще перед присудом. Згадана організація повстала на кордоні Литви в місті Месеч і нею руководив якийсь Разумович названий „отаманом Хмарою". Цей отаман видавав накази, зброю та гроші. Але здебільша: на папері. У подвинних членів організації найдено всього 20 штук зброї і трохи вибухового матеріялу; це були здебільша селяне. Література агітаційна обмежувалась до кількох проклямацій і її не поширювали. Оборонець Олександер Бабянські основував свою оборону на тім, що явного доказу обвинувачених щодо участи в організації нема. Клав велику вагу на те, що нові умовини життя в державі захитали духовою рівновагою спокійної вікової селянської душі. Ось кілька фраз з цієї промови, які цитуємо за „Курєром Польским": „Коли з одного боку йшла пропаганда, основана на нових гаслах, попереджена навалою воєн та поразок, що ми протиставили їй? З болем треба ствердити нашу повну пасивність, а навіть бояжкість. Усе завдання лежало на плечах поліції та урядів, часто позбавлених провідної думки. Перед нами стоять жертви, які омильки шукали нових шляхів до щастя. Польща мусить стояти правдою та справедливістю, а тоді ці люде будуть здобуті для Польщі".

— **Старі польські марки**, гроші, які з кінцем цього місяця мають втратити всю свою вартість, не слід викидати, коли вони є в такій малій сумі, що людям не виплатиться їх вимінювати. У кождім селі та місті повинен найтися хтось, хто позбирав би ці маленькі, безвартні суми, а зібравши щонайменше 2 міліони переслав їх на адресу пластової організації „Молоде Життя" Львів, вул. Домініканська 11. Наші громадяне та інституції, нехай не викидають марно гроша, який може зробити своє діло.

— **Таємна бомба.** У редакції варшавського органу „Валька люду" переведено ревізію у звязку з вибухом бомби, що мала в собі півтора кільогр. пердиту. Редактор Трояновскі, який ховав її у своїм ліжку, занедужав, так, що не може зізнавати. Посол Антін Шапель, секретар незалежної хлопської партії (а не як передавали ми вчора в „Останніх вістях" — білоруський посол) заявив ленинкарям, що вибух у редакції, в якій він находився, був для нього несподіванкою. Кружляють чутки, що Трояновскі мав бути приятелем Багінского.

— **Величезна буря** скаженіла від 1-ого п. м. на Атлантійському океані; багато кораблів та людей згинуло.

— **Пожежі.** З весною впали на наш край численні пожежі. В останніх днях слід зазначити пожежу у Фірлеївці, золочівського повіту, де мало згоріти 30 будинків, у Куропатниках, бережанського повіту, де згоріла стара деревляна церква, рідкий памятник стародини з 1700 р., у Куткові, золочівського пов., де згоріло 30 моргів ліса, в Посічу біля Богородчан, де згоріло 20 моргів громадського ліса, в Путятинцях, біля Рогатина, де згоріло 4 морги дубового ліса і т. д. Не згадуємо вже про страшенну пожежу в Хоросткові.

— **Нові обмеження?** Адвокатська рада варшавського округа приготовляє проєкт numerus clausus в адвокатурі, щоби означити максимальну скількість адвокатів в окрузі апеляційного варшавського суду. У Варшаві мало би бути не більше 800 адвокатів; нині є їх 491. Ці обмеження мали би бути звернені в першій мірі проти судових аплікантів, які приготовляються до адвокатури. За якийсь час щезнуть „вільні" професії!

— **Чудотворна дівчина з Тальпи.** З Чернівець попали вістки до закордонних часописів про незвичайні події звязані з особою 13-літньої дівчинки Цуґун, зі села Тальпи, що лежить в 11 км. від Мігалені, на бувшім кордоні Австрії та Румунії. Скрізь, де ця дівчинка находиться — люде запримічують надприродні явища: паде камінний дощ, предмети повисають у воздусі і т. и. Дівчинку віддали до монастиря, але й там повторюються чуда. Залізна ваза, що стояла далеко в куті кімнати, трісла на дрібні куски, в присутности тамошнього священика та дівчинки. Коли рішено повезти дівчинку до монастиря св. Івана, на сам звук слів „св. Івана" великий камінь, кинений невидною рукою розбив ікону св. Івана в кімнаті, в присутности кількох осіб. У кімнаті, де спить дівчинка, щось кидає камінням та иншими предметами. Всі, що бачили ці явища, не сумніваються у їх надприродній силі.

— **Новий Санч.** Дня 5. квітня ц. р. відбувся в кімнатах товариства „Просвіта" вечір в честь Тараса Шевченка. Участь активну в концерті брала переважно шкільна місцева молодь. Вечір, на який зіхалася рівнож доокolична інтелігенція, випав вповні гарно.

З судової салі.

§ 58.

Третій день розправи.

Свідок Ольга Терпеливець, учителька, наречена артиста Крайківського зізнає, що вона була в молочарні, як до її нареченого приступив Слободян, представився йому і почав робити пропозиції вступлення до компартії. Крайківський відкинув їх та просив, щоби Слободян його покинув і відчепився від нього, бо він не хоче займатися ніякою політикою.

Свідок Чорненький, урядник кооперативи зі Станиславова зізнає, на домагання прокуратора без присяги, що пізнав Слободяна випадково у повітовому суді у Станиславові. Слободян представився йому як Бідний. В розмові старався втягнути свідка до роботи в поширюванню комуністичної літератури. Коли свідок від тої пропозиції відмовився, то Слободян виєснив, що не називається Бідний, але Слободян, що походить з Устя зеленого, що втік із польського війська і тому має дві леґітимації, одну правдиву а другу підроблену. Працює тепер у комуністичних організаціях а літературу привозить йому зі Львова польський поліцай. Слободян вербував до тої самої роботи і студ. Мазурика з Петрилова. Недавно Слободян написав листа до Мазурика з домаганням виплати йому 150 зол. зі загрозою, що на випадок невиплати видасть його в руки поліції за ширення комунізму. Слободян виступав по деяких селах як агент корабельних ліній та брав від населення довжок на дорогу до Америки.

Свідок Підручний Василь, селянин зі Задарова коло Чорткова зізнає не внесок оборони незаприсяжений, що був підпитий як їхав до війська і тоді обв. Скаліш дав йому три картки (відозви), щоби прочитати і додав: „як хочете то дайте своїм колегам". На картках було про 8-годинний день праці, але йому це не подобалося і він їх кинув. Дістав і книжочку (брошурку), яку сховав, а якої не читав. Скаліша знає з читальні у своїм селі Задарові, де він учив співу парубків і дівчат.

Свідок Іван Пристай зі Задарова 21-літний парубок, як їхав до війська, то прощався з обв. Скалішом. Цей останній вчив його і товаришів співу. Скаліш дав йому три картки і більше нічого. Коли зізнавав у військовому суді в Варшаві, то там його мучили і він тільки притакував на все, що його питали. Тому нині тих зізнань не потверджує, бо всі вони були зложені зі страху. Що сталося з картками, не знає, бо їхав до війська пяний і погубив навіть деякі свої річи а не тільки картки. По переслуханню свідків приступлено до відчитування актів.

Розправа покінчиться щойно завтра. Завтра буде промовляти прокуратор і оборонці та западе присуд.

ОПОВІСТКИ.

Уповенський Наддніпрянський театр О. Мітневич. Чортків. Саля „Брістоль":

Вівторок 5. V. „Циганка Аза" (песа Старицького).

Середа 6. V. „Ревізор з Петербурга".

Четвер 7. V. „Майська ніч". 1872 4—?

В часі спільного свяченого зложили на будову Народного Дому на Личакові: Відпоручник Сільського Господаря през. М. Луцький від Т-ва 50 зл. і від себе 50 зл., инші учасники 54·20 зл. Вп. Жертводавцям щире Спасибіг. — **Читальня Просвіти на Личакові у Львові.** 1—1

Зі Стрия. Заходом філії Просвіти в Стрию відбудеться як щорічно „Всенародний популярний обхід" в честь Кобзаря Т. Шевченка в неділю дня 10. мая 1925 о год. 2-ій сполудня в салі Народного Дому в Стрию. Обхід розпічнеться святочним концертом, який виконають селянські хори читалень Просвіти з Гірного. Конюхова, Жулина і Стрия на Лавах і селянські дівчата-солістки. Святочну промову виголосить запрошений комітетом голова У. П. Т. п. Бронислав Янів зі Львова. Закінчить обхід вистава драматичних образів з „Невольника" Шевченка (акт IV. і V.), яку виведе стрийський аматорський Кружок. На цей всенародний Обхід запрошуємо все українське громадянство з міста Стрия і повіту, особливож всі Читальні і Кооперативи, які повинні вислати своїх делегатів. Підчас обходу будуть збиратися добровільні жертви на фонд популярних видавництв ім. Т. Шевченка „Учітеся". За Виділ філії Просвіти в Стрию: *Д. Калитовський* голова, *М. Середницька* секретарка.

Товариський зїзд. Щоби приготовити в червні ц. р. 15-літний зїзд товаришів з VIII. Б. кляси, що зложили іспит зрілости в українській гімназії в Перемишлі в 1910 р., прошу товаришів (Лісикевича, Ломницького, Митала, Молеція), які перебувають в Перемишлі, будь в його околиці, порозумітися в цій справі зі мною. Адреса: Семен Волощак, Dyrekcja ceł, Mysłowice. 1901 1—1

Подяка.

Дня 26. квітня ц. р. перевезли ми з Davos-Platz у Швайцарії до родинної гробниці у Львові нашого найдорожчого сина і брата незабутого бл. п. Мирона. Щиро дякуємо всім, що зволили виявити нам своє співчування та супроводити за скоро згаслого Покійника на місце вічного відпочинку. А з окрема дякуємо за участь в похороні Впр. і Всеч. оо.: офіціялові Білецькому, прелатам Пеленькому й Яковлевському, крил. Томовичеви, Ковальському, д-рові Мишковському, совітникам М. К. Гронницькому, дир. Дзеровичеві, Туркевичеві, д-рові Левицькому Яр., о. духовникові Тисовському, д-рові Застирцеві, Ґелитові, Возняковi, Біденькому, Домині й Хомишові, Вп. львівським Громадянам, СС. Служебницям, Членам всіх церковних братств і читалень та академічній і шкільній молоді. Всеч. о. ректорові д-рові Галущинському дякуємо за позвіл уладити похорон у семинарській церкві, а Впр. о. Туркевичеві за прощальне слово. Милосердний Бог нехай нагородить Вашу щирість і труд. У Львові дня 27. квітня 1925. **Ольга і о. Іван Рудовичі** родичі, **Олександер**, брат. 1903 1—1

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає О. Костин. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.